



Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side	2
En solstrålehistorie	side	3
Gårdjubilæum	side	4
Brogård i høsten	side	5
Bornholms Herregårde	side	6
H.C. Andersen og det lokale Danmark ..	side	10
Rejsen til Irland	side	11

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

august-september 2005

Nr. 377 - 61. årgang



Skovsholm er en af de meget gamle slægtsgårde på Bornholm. I 15- og 1600-tallet havde den hovedgårdsrettigheder og var dengang en herregård. Læs om Skovsholm og de andre bornholmske hovedgårde side 6-9.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN



Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegaard«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Bladudvalget
og Himmerlandskreds)

Karen Jacobsen

»Østerbygård«
Melbyvej 2
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

(Ovennævnte tre udgør
hovedbestyrelsens
forretningsudvalg).

Signe Jensen,

Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholm-kreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Peder Mouritsen

»Sædding Storgård«, Kvangvej 40,
Sædding, 6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«
Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg
Tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,

Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå
Tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt)

Henry Slemming,

Hammelevvej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99
(Formand: Arkivudvalg)

Niels Christian Jørgensen

Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Her i begyndelsen af høstmåned, går alle landmænd og ser på himlen, og spekulere på hvilket vejr dagen vil bringe. De tidlige frøsorter, en stor del af rapsen og vinterbyggen er høstet, men vejret besværliggør arbejdet, og det ender vel med, at alle vor afgrøder bliver høstmodne på sammen tid. Når vejret vil det, bliver der travlhed overalt i vore marker. Man skal aldrig spå om høstudbyttet, og med den meget forskellige nedbørsmængde sommeren har budt på, vil der givetvis være meget stor variation i udbytter landet over. På vores egn, har vi hele sommeren fået rigeligt med nedbør, og der er næppe her grund til at frygte dårlige udbytter. Det ved vi alle meget mere om, når I læser denne artikel. God høst.



I bestyrelsen for Jens og Anna Jensen Fond, gør vi os nogle overvejelser om fremtiden. Den lave rentesats, som vel glæder de fleste, gør at vi ikke har det afkast til rådighed til vore legater, som vi tidligere har haft, hvilket betyder at vi ikke fremover kan leve op til vore egne kriterier for legatuddeling. Vi har forsøgt, om vi kunne ændre fundatsen, således at vi kan uddele af formuen, og dermed udbetale alle fondens midler over en årrække. Dette er næppe muligt i de juridiske snirkler, og vi skal selvfølgelig også respektere fundatsens oprindelige formål. Det betyder, at vi fremover ikke vil kunne udbetale det samme antal rejselegater som tidligere, hvilket vil medføre, at vi må ændre vore kriterier, og skærpe kravet både til rejsetid og til rejseformål. Det betyder nok også, at vi må gøre legaterne mindre end tidligere. Det beklager jeg, for jeg mener, vi har ydet en god støtte til de rejselystne unge mennesker. Her ligger så også forklaringen på, at vi nogle gange har været lidt længe om at udbetale de tildelte rejselegater. Vi har ganske enkelt disponeret over midler der endnu ikke var i kassen. Jeg håber og tror, at vi finder et leje, hvor vi kan fortsætte med at gavne, men til færre ansøgere. Jeg beder om forståelse for disse kendsgerninger.

Slægtsgårdsforeningen sommerrejse gik i år til Irland, og vi havde en rigtig spændende tur til Den grønne Ø. Vi drøftede på turen, hvilket rejsemål vi skulle finde til det kommende år, og der var nogle forslag på bordet, men hvis nogle af vore medlemmer har en god ide, så lad høre fra jer.

*Hermed en høsthilsen fra
Kate og Carl Martin Christensen
Kåregård i august 2005*

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogebjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 378 udkommer omkring
den 20. oktober 2005. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 20. september 2005.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mega.dk

En solstrålehistorie om en slægtsgårds salg

I efteråret 1995 blev gården Garbolund i Annisse solgt efter 150 år i slægten Larsens eje. Det var tungt for arvingerne efter de sidste ejere at give slip på den gamle smukke gård, hvor de nuværende bygninger er opført i 1861 af Lars Sørensen. Men ingen af arvingerne var indstillet på at drive gården videre. Da gården var solgt, besluttede arvingerne, at de ville opretholde forbindelsen til landsbyen Annisse ved en gang om året at mødes i Annisse Forsamlingshus og spise frokost sammen.

Den nye ejer af gården hørte om arvingernes frokostaftale, og da arvingerne i juni 1996 første gang mødtes til den fælles frokost, var de inviteret på besøg på Garbolund efter frokosten. Det blev indledningen til en tradition, hvor arvingerne hvert år efter deres fælles frokost, besøger gården, som ligger lige overfor forsamlingshuset i Annisse. Det var i år tiende gang, at arvingerne besøgte gården, og såvel arvinger som den nye ejer af gården har i de forløbne ti år sat stor pris på dette årlige møde.



Arvingerne og "den nye ejer" på trappen foran verandaen.

For arvingerne har det været en stor glæde at komme på den gamle slægtsgård en gang om året. Det har varmet arvingernes hjerter at se, at den nye ejer har værnet om gårdens arkitektoniske værdier, og ikke fortaget nævneværdigt ændringer, såle-

des at gården i dag stadig fremstår, som da den blev bygget i 1861. Stuehuset indretning er der næsten heller ikke ændret ved, siden den nye ejer overtog gården i 1995. "Når man træder ind ad døren, er det fuldstændigt som at komme tilbage til vores gamle hjem", udtalte arvingerne.

For den nye ejer har de årlige møder med arvingerne været en berigelse, og måde hvorpå hun har fået historien med i købet. "Mødet med arvingerne giver mig hvert år glæden ved at vise gården frem, for nogle som værdsætter, at intet er ændret. Det er tidligere generationer, som har skabt gårdens smukke bygninger og de unikke rammer omkring den. Vores generations bidrag bør være at vedligeholde og værne om gårdens helstøbte og tidstypiske fremtoning", udtaler den nye ejer, Jette Haugaard.

Garbolund fik i 1905 en ny trælade. Laden er i år 100 år og har netop gennemgået en renovering, så den tager sig lige så flot ud som for 100 år siden.

Arvingerne og den nye ejer kunne på 10-års jubilæumsdagen i lørdags sammen glæde sig over den kønne gamle lade.



Garbolundsgårdens stuehus.

70 år

Chr. A. Krogh, Sydals fyldte den 27. juni 70 år.

I mange år var Chr. A. Krogh 12. generation på Bakkegård, som nu drives videre af datteren og svigersønnen. Krogh har et livslangt engagement i DGI, men også lokalhistorisk arkiv for Hørup har nydt godt af hans arbejdsindsats. I 1997 kom Chr. A. Krogh i Slægtsgårdsforeningens lokale kredsbestyrelse og var meget aktiv omkring årsmødet på Gråsten Landbrugsskole i 2001. Samme år overtog han formandsposten og med den fulgte pladsen i Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse.

Carl Martin Christensen

70 år

Ole Krogh Jensen, Kroghbrogård ved Næstved fylder den 29. august 70 år.

Efter i mange år at have været et markant medlem af bestyrelsen for Sjælland Syd blev Ole Krogh Jensen i dette forår valgt til kredsformand. Ole Krogh er sjette generation på Kroghbrogård, som han overtog i 1963. Han er formand for Fladså Lokalhistoriske Arkiv, og han var medforfatter til bogen "Næstelsø Sogns Historie 1. del. Her i Slægtsgårdsforeningens tidsskrift vil man huske hans beretninger om den historiske Svend Poulsen - Gøngehøvdingen og om bondeoprøret på Bækkeskov. Ole Krogh Jensen har skrevet sin slægtshistorie på fædrene side. I forordet står: "Så længe jeg kan huske, har det været en af mine største interesser at finde ud af, hvem de slægtled var, som jeg er rundet af og deres livsvilkår gennem tiderne."

Carl Martin Christensen

Gårdjubilæet på Fredenslund

Den 1. juli fejrede slægten Porse sit 50-års jubilæum på Fredenslund ved Allingåbro.

Dagen begyndte kl. 14.00, hvor er række indbudte grupper var på gårdbesøg. Blandt disse grupper var Dansk Slægtsgårdsforenings lokalkreds.

Kl. 15.00 samledes vi med slægt og venner for at afsløre en slægtssten.

Arne Porse bød velkommen og sagde, at man denne dag vil markere 50 året for at hans far, Ove Porse, havde købt Fredenslund, og at han denne dag var blevet eneejer af gården, som han havde haft halvpant i siden 1996.

Derefter afslørede formanden Dansk Slægtsgårdsarkiv, Henry Slemming, slægtsstenen og bragte en hyldest til Ove Porse, hvor han sagde:

"Til lykke med jubilæet.

Der skal fra Dansk Slægtsgårdsforening rettes en stor tak, fordi foreningen er indbudt til dette jubilæumsarrangement.

Det er i dag 50 år siden, at Karen og Ove Porse overtog Fredenslund. Det er ikke alene lang tid, det er usædvanligt mange år.

Tilmed er det en interessant periode i landbrugets udvikling. Ikke siden landboreformernes tid for mere end 200 år siden, er der sket så store omlægninger af landbruget, som i de sidste 50 år.

Mekaniseringen har ikke bare ændret landbruget, det har også ændret landskabet.

I 1955, da Ove Porse købte Fredenslund, var det en gård med 140 tdr. land, fordelt på 90 ager, 10 eng og 40 skov. Han medbragte 2 køer, og på gården var 6 slagtesvin, 2 heste og 1 traktor.

Ganske vist var husdyrholdet i 1955 ganske afvigende fra traditionel landbrugsdrift på den tid, men der har i den grad været tale om udvikling på Fredenslund. Fredenslund I/S omfatter her i jubilæumsåret 470 ha foruden 26 ha i forpagtning. Der produceres 7500 slagtesvin om året og så er der 285 jerseykøer foruden opdræt af hundyr. Hertil kommer hele den mekanisering, som landbruget har gennemgået på i mark og stald.

Et særligt arbejds- og indsatsområde som skal fremhæves, fordi det adskiller sig fra så meget andet i landbrugets udvikling, er Ove Porses indsats for majsdyrkingen.

Da Karen og Ove Porse i 1955 købte Fredenslund var

Fredenslund 1. juli 2005.



Henry Slemming, formand for Dansk Slægtsgårdsarkiv afslører slægtsstenen. Bag Slemming ses Arne og Ove Porse.

det en nedslidt og misrøgtet gård. Nu er det en gård i drift - en gård i god drift. I/S Fredenslund, hvor Ove Porse er 1. generation og Arne Porse er 2. generation, har forudsætningerne for at blive en slægtsgård.

Dansk Slægtsgårdsforening definerer en slægtsgård, som en gård i tredje generation.

Og da næste generation - den tredje er på vej - og gården rummer alle de forudsætninger, der skal til, for at den fortsat kan være et aktiv i dansk landbrug, kan vi alle se frem til at næste generation kommer med, selvom det selvfølgelig ikke sker lige med det samme.

På Dansk Slægtsgårdsforenings vegne vil jeg gerne overrække et diplom som foreningens hilsen til 50 års jubilæet."

Så tog Ove Porse ordet. Han sagde bl.a. at der på stenen er det gamle våbenskjold for slægten Porse. Den uddøde, men der er opstået andre slægter med navnet Porse, og en af dem har deres hjem på Fredenslund.

Og så kom den officielle meddelelse, at sønnen Arne Porse netop denne dag, havde overtaget den anden halvdel på Fredenslund I/S.

Det var blevet tid til kaffen, som de omkring 260 fremmødte nød i haven, hvor der var rejst et stort telt. Eftermiddagen gik med selskabelig snak og beundring af såvel landbrug som det smukke hjem, hvor Lone og Arne Porse nu bor sammen med deres tre børn.

Sidst på eftermiddagen serveredes jubilæumsmiddagen. Helstege grise med salatbord. Middagen afsluttedes med is. Der var musik og dans til midnat, hvor natmaden dannede en hyggelig afslutning på en stor og enestående festdag.

Hele dagen blev filmet af et produktionsselskab, der skal lave en Tv-udsendelse til Danmarks Radio om Fredenslund og slægten Porse.

Brogård i Høsten

Af Kjeld Jensen, Dalby.



Brogård set fra haven.

Brogård - matr. nr. 8 i Høsten, Søndre Dalby Sogn i Fakse Herred kan føres tilbage til 1787 med følgende ejere:

- 1787 Jens Larsen,
- 1834 Lars Jensen,
- 1854 Jacob Andersen, svigersøn,
- 1875 Hans Jørgen Andersen,
- 1897 Hans P. Johannesen, svigersøn
- 1933 Johannes Egede Johannessen
- 1973 Jørgen Egede Johannessen

Og den 1. juli 2005 overtager Jan Egede Johannessen halvparten i hjemmet, og bliver 5. generation.

Fattiggården

Hvordan kom den nuværende familie på Brogård så til Høsten?

Fordi Dalby-Tureby kommune ville oprette en fattiggård. På et sognerådsmøde den 2. marts 1874 rejstes spørgsmålet om oprettelsen af en fattiggård. Igennem Køge og Fakse Avis samt ved kirkestævne søgte man en gård på 25-30 tdr. land med eller uden bygninger. Lysthavende skulle melde sig inden 14 dage.

Det blev Jacob Andersen i Høsten, som meldte sig først. Han havde fået arvefæste på sin gård og kunne derfor sælge den. Sognerådet havde taget imod tilbuddet, og den 1. april 1875 overtog de Brogård. Huset ved indkørslen var købt uvedkommende, men ellers fulgte heste, kreaturer og foder med. Købesummen var 10.000 rigsdaler foruden de 6.960 rigsdaler, som Jacob Andersen skal betale til Bregentved. Hertil en årlig afgift på 25 tdr. byg.

Imidlertid var ikke alle tilfredse med at fattiggården skulle ligge i Høsten og flere hartkornsejere anmodede sognerådet om at mageskifte gården med Hans Jørgen Andersens gård i Jenstrup.

Sognerådet oplyste, at i så tilfælde må man bygge en gård med udbygninger på et mere hensigtsmæssigt sted på lodden, og det vil koste mindst 10.000 rigsdaler ekstra, men sognets beboere var villige til den ekstra afgift.

Derimod var Høstenboerne ikke tilfredse med at fattiggården ikke skal ligge i deres landsby. De henvender sig med forpagter Ulrich på Rødehus i spidsen til sognerådet, men sognerådet vedtager med 7 stemmer imod 2 at mageskifte de to gårde.

Sådan gik det til, at familien kom til Høsten, hvor generationerne har været foregangsmænd i foreninger, sognerådsarbejde, amtsråd m.m.

I Jenstrup byggede man en ny fattiggård ved landevejen og

indrettede det gamle stuehus til fattighus. Det blev revet ned i oktober 1972.

Familien

Hans Jørgen Andersen havde overtaget arvefæstegården i Jenstrup i 1870. Her fødtes datteren Susanne Marie den 20. august 1872.

Efter mageskiftet i 1875 sad Hans Jørgen Andersen med Brogård indtil 1897, da datteren og svigersønnen, Susanne og Hans Peter Johannesen, overtog den. Hans Peter Johannesen var født på en gård i Strøby den 19. januar 1869.

I 1916 indløste Hans Peter Johannesen arvefæsteafgiften til Grevskabet Bregentved, hvorefter gården overgik til selveje. Hans Peter Johannesen var i mange år medlem af sognerådet. I 1933 blev gården overtaget af sønnen, Johannes Egede Johannessen gift med Dagny, og de sad på Brogård indtil 1973, da sønnen Jørgen Egede Johannessen blev fjerde generation. Johannes Egede Johannessen var i mange år sognerådsmedlem og amtsrådsmedlem.

Jørgen Egede Johannessen blev gift med Eva, og engagerede sig også i politik. Siden 1986 har Jørgen Egede Johannessen været medlem af Rønnede Kommunalbestyrelse, og sidder nu i økonomiudvalget og er tillige formand for Social- og Sundhedsudvalget, siden sidste valg har han også haft plads i amtsrådet.

Det er altså ikke alene gården, der er i generationsskifte, det er det politiske engagement også!

Den 1. juli 2005 overtog sønnen Jan Egede Johannessen halvpart i gården. Han har et fuldtidsjob i en entreprenørforretning. I begyndelsen af juli blev han gift med Gitte og de har datteren Sofie.

Der er en søn mere fra gården, Kim, han er tømrermester i Ringsted.

Driften

Brogård var i Hans Peter Johannesens tid sat for 6 tdr. hartkorn med 50 tdr. land, hvoraf de 48 var ager.

Besætningen bestod o. 1929 af 20 køer, 10 stk. ungvæg og kalve samt 2 tyre. Der var 4 heste og 2 plage. Årligt solgtes omkring 80 slagtesvin.

Indtil for få år siden var der en stor mælkeproduktion på gården, men kostalden er bygget om til lagerhal, og gårdens 35 ha drives med ren planteavl.

*Fire generationer
Johannesen.*

*Siddende: Dagny og
Johannes Egede Johannessen. Bagved: Eva og
Jørgen Egede Johannessen. Foran: Sofie, Gitte og
Jan Egede Johannessen.*



Bornholms herregårde

På Bornholm siger man, at der ikke findes nogen herregårde, men der findes mange herremænd!

Det er mange større gårde på Bornholm, men vi ser ingen herregårde i traditionel forstand, men der har været herregårde på Bornholm.

I faglitteraturen er der uenighed om i hvilket omfang, der var herregårde på Bornholm. I femte udgave af J. P. Trap Danmark - Bornholms Amt, står:

”Egentlige herregårde findes ikke og har aldrig eksisteret på Bornholm, om end der nok i middelalderen og noget op i nyere tid er eksempler på større godssamlinger under adelige i tilknytning til enkelte større gårde. Således besad Peder Oxø Maglegård og 30 andre bornholmske gårde. Også indfødte bornholmske adelsslægter fandtes i tidligere tid, som Bagge, Gage, Myre og Uff, men for landbosamfundets struktur fik de ingen større betydning.”

I værket Større danske Landbrug fra 1932 står i indledningen til Bornholms Amt:

”I modsætning til det øvrige Danmark er der ingen adelige større herregårde eller hovedgårde på Bornholm og heller ingen grevskaber, baronier eller stamhuse at afløse til fri ejendom efter lensloven. I en protokol fra 1671 i Rentekammerets Arkiv med oplysninger om landgildeydelse efter Matriklen nævnes dog som hovedgårde: Lehnsgård og Vallensgård, hver med 18 tdr. hartkorn, Hammershus (slots) Ladegård (nu Hammersholm) med 14 tdr. 5 skp. og Skovs-holm med 12 tdr.”

Når fire gårde i 1671 havde hovedgårdsrettigheder med skattefrihed, så er konklusionen, at der har været herregårde på Bornholm, men både godssystemet og hovedgårdens drift m. m. har ændret sig meget gennem de mere end 300 år.

Godssystemer

Historikeren, dr. phil. Hans Jensen skrev om gods og herregård:

”Det vil være hensigtsmæssigt at minde om den forskel, som historisk og begrebsmæssigt, består mellem de to arter af jordbesiddelse, der kan betegnes som henholdsvis et ”gods” og en herregård”.

Et gods er en samling af ejendomme, fra ældgammel tid først og fremmest bøndergårde, henhørende under en og samme ejer, men drevet hver for sig af forskellige brugere.

Et herregård var oprindeligt en hovedgård i et gods, og det er derved ret naturligt blevet betegnelsen for en stor landejendom, selvom der ikke er og aldrig har været knyttet andre ejendomme til den.”

Her er tale om to godssystemer. Det begyndte med at en mand køber en ejendom mere, men han driver selv sin egen gård, og står han til krigstjeneste, får han skattefrihed for den gård, som han selv dyrker. Efterhånden samles en del gårde under herremænd, men hver bruger betaler en afgift, og hoveriet var ikke blevet et problem. Herremændene, som i tysk historieskrivning kaldes Grundherren, havde lejeindtægten af sit gods, som hovedindtægtskilde, for indtil reformationstiden var det almindeligt at Grundherrens eget landbrug ikke var større end de andres.

I løbet af 1500-tallet og især i 1600-tallet udvikledes godsdriften. Godsejerne begyndte at lægge bondegårdsjord ind under hovedgårdens drift, hovedgården voksede derved på bondegårdernes bekostning, og der blev færre til at forrette den efterhånden stigende arbejdsmængde på hovedgården.

Når hovedgårdsmarkerne blev større blev produktionen også større og indtægterne fra kornsalget blev derfor vigtigere for godsejeren end bøndernes landgildeafgifter. Dette godssystem kaldes med et tysk ord for Gutsherrschaft.

Hovedgårde

En hovedgård var en gård, som den adelige ejer selv drev. Og fordi han var adelig havde han skattefrihed. Solgtes en gård til en ikke adelig, mistede gården sin skattefrihed.

Efter enevældens indførelse i 1660 fik alle ret til at erhverve jordegods, men nu var skattefriheden afskaffet. Den blev dog indført igen i 1670 for alle sædegårde, dvs. gårde, som før 1660 havde været beboet af en adelig ejer. Skattefriheden var knyttet til gården uanset om ejeren var adelig eller borgerlig. Skattefriheden for hovedgårde bortfaldt i 1802.

Man skelnede mellem privilegerede og upriviligerede herligheder. Privilegerede herligheder var adelens personlige, som omfattede:

- 1) kaldsret til præster, degne og skolelærere,
- 2) birkeret,
- 3) hals- og håndsret,
- 4) ret til sigt og sagefald og
- 5) jagtret også på gods i fællig.

Upriviligerede herligheder var knyttet til hovedgården, som omfattede:

- 1) skifteret,
- 2) fiskeret,
- 3) forstrandsret,
- 4) skovret,
- 5) bjergværksret og
- 6) jagt på enemærker.

Efter forordning om jordegods fra 1682 fordredes, at sædegårde og hovedgårde skulle være komplette for at nyde skatte- og tiendefrihed.

At en hovedgård var komplet betød, at den havde mindst 200 tdr. hartkorn bøndergods liggende indenfor en afstand af to mil fra hovedgården.

De bornholmske hovedgårde

Når Rentekammeret i 1671 indrømmer fire gårde skattefri efter lovgivningen om adelige hovedgårde, så har der altså været hovedgårde på Bornholm. At den tids hovedgårde ikke have samme struktur, som 1900-tallets herregårde, det er en hel anden sag. (Hertil skal føjes, at adskillige andre gårde på Bornholm har opfyldt betingelserne for at være en adelig hovedgård med skattefrihed, om ejeren ellers selv ville have stået for driften.)

At de fire gårde tabte deres hovedgårdsrettigheder, kan forklares med:

- 1) beliggenheden efter 1660.
- 2) Forordningen af 1682, hvor en hovedgård skulle have 200 tdr. hartkorn bøndergods indenfor en afstand fra to mil fra hovedgården, for at oppebære skattefriheden. Ejendomsstrukturen på Bornholm forhindrede at hovedgårdene kunne opfylde kravet til skattefrihed, og derfor var det ikke attraktivt at samle gods på Bornholm. Hertil kom, at kronen meget gerne ville samle jord på Bornholm, og derfor mageskiftedes gårde med private ejere.

De fire hovedgårde fra 1671 eksisterer endnu, og det er alle gårde med interessant historie og smukke bygninger.



Lehnsgård

Lehnsgård

Gårdens historie kan føres tilbage til 1522 da den bornholmske adelsmand Jørgen Gagge var ejer. Senere overtog sønnen Peder Gagge gården, og efter hans død i 1560 fulgte sønnen med samme navn. Han blev halshugget i 1590 for drab, og gården blev overtaget af kronen, der straks overdrog den til lensmand Falch Gøye, der tog bolig på gården. Efter hans død i 1596 sad enken Karine Krabbe med gården til hendes død i 1605, hvorefter datteren Hedevig Gøye arvede den. Hun var i 1601 blevet gift med Esge Bille til Ellinge i Skåne, og Lehnsgård overgik til ham.

Esge Bille solgte til Mouritz Podebusk, og efter hans død blev den overtaget af søsteren Vibeke Podebusk, der i sit andet ægteskab var gift med Knud Ulfeldt til Svenstorp i Skåne. Deres datter, Margrethe Ulfeldt ægtede i 1661 Niels Juel, den senere berømte søhelt, og efter at hun havde arvet Lehnsgård tilfaldt den ægtemanden. I 1679 mageskiftede Niels Juel Lehnsgård og 7 andre bornholmske gårde med kronen for kaldsret og tiender i 4 sogne på Fyn.

Efter kronens erhvervelse af Lehnsgård med gods blev gården en fæstegård. I 1732 fik Morten Mortensen fæstebrev på Lehnsgård og ved salget af kronens gård på Bornholm i 1744 købte han gården til selveje.

Efter en del handler blev Lehnsgård i 1873 købt af Morten Emil Kirketerp (1848-1908). Han kom fra Jylland og blev gift med Sophie Margrethe Jespersen fra Vestermarie. M. E. Kirketerp blev udnævnt til jægermester og i 1880'erne var han formand for Bornholms Landøkonomiske Forening. Efter hans død i 1908 sad enken med gården et år, for så var datteren Asta blevet gift med Otto Valdemar Klingenberg Jochumsen, og de kunne overtage gården. I 1945 fulgte sønnen Carl Christian Kirketerp Klingenberg Jochumsen. I 1968 købte murermester Kaj F. Fjording, Klampenborg Lehnsgård, som han i 1977 solgte til Ib Mogensen. I 1983 købte Hans Hansen gården sammen med sine forældre, der ejede Lindesgård i Olsker og senere Stubbegård i Åkirkeby. I 1988 blev Hans Hansen eneejer. Han er gift med Dorthe, der er sygeplejerske og de har datteren Anne Dorthe på 10 år.

Bygningerne

Lehnsgård brændte i 1854, og i de næste fire år genopførtes den. Først de store avlslænger i bindingsværk og til sidst den grundmurede hovedbygning. I 1977 og igen i 1992 opførtes et maskinhus.

Driften og "olieeventyret"

I 1960 var der 143 ha til Lehnsgård, heraf 83 ha ager og 55 ha skov. I 1983 var arealet 180 ha. Nu omfatter gården 240 ha ager og 55 ha skov.

Lehnsgård drives med planteavl, men Hans Hansen har skabt sin én specialproduktion "Lehnsgård Rapsolie". Efter et besøg i Skåne for fem år siden fik han ideen til at koldpresse rapsfrø, for at lave rapsolie til opvarmning, men efter kort tid ændredes det til spiseolie. Nu fås rapsolien som krydderolie, økologisk olie og den rene vare. Rapsolien forhandles af Spar, Super Best og Coop.

For sin enestående indsats har Hans Hansen modtaget Landbrugets initiativpris på Bornholm.

Produktionen af rapsolie foregår i Åkirkeby, hvor Hans Hansen har købt et tidligere forsøgsanlæg for korn, men han overvejer at bygge en hal ved gården og flytte produktionen hjem.

Det er ikke raps nok på Lehnsgård til efterspørgselen, så der tegnes kontrakter med andre landmænd på Bornholm, som dyrker rapsen efter Hans Hansens anvisning.

På www.lehnsgaard.dk kan man læse mere om rapsolien, der bringes opskrifter og gode ideer.

Vallensgård

Vallensgård er de største gård på Bornholm og tilmed er det en slægtsgård, hvor slægten Müller har siddet siden 1688.

Historien før 1668 er både enestående og interessant.

Det lybske Råd lagde Vallensgård under Hammershus, men i 1541 fik junker Carsten Lyneborg gården som arveligt len til erstatning for Spildegårdgodset med 14 gårde, som var overladt til høvedsmanden på Hammershus. Carsten Lyneborg havde en kort periode omkring 1520 været høvedsmand på Hammershus. Ved overdragelsen var Vallensgård antagelig brændt ned af Lübeckerne, men Lyneborg fik den genopført og i 1543 opnåede han skattefrihed. Han boede her i 14 år, indtil han solgte til den lybske lensmand på Hammershus Schweder Ketting. Han tog også ophold på Vallensgård, hvor han udvidede bygningerne og opførte et stenhus med tårn og kælder. Han anlagde også en 22 km lang stenlagt vej mellem Hammershus og Vallensgård. I 1565 fik sønnen Jørgen Ketting af kong Frederik den Anden skøde på gården, "så frit som adelen besidder sit gods der på landet." Han døde ung, og faderen arvede gården. På grund af klager blev han i 1571 afskediget som kongens jurisdirektionsfoged og i 1573 afsatte Lübeckerne ham. I 1575 solgte han Vallensgård til admiral Sylvest Franche. Ketting døde i Lübeck i 1577.

Admiral Franche boede skiftevis i København og på Vallensgård. I 1589 gav kongen befaling om at Bornholms lensmand Henrik Brahe skulle købe Vallensgård og lægge den under Hammershus, så den jagtglade konge kunne få en bedre vildtbane. Men året efter købte Henrik Brahe selv gården, og hans efterkommere havde Vallensgård til 1688, da Maren Juul solgte til vicelanddommer Ancher Antoni Müller.



Vallensgård

Ancher Antoni Müller (1654-1716) kom fra Kalundborgegnen, hvor han far havde ejet Birkendegård. Han kom til Bornholm som vicelanddommer, da landdommer Mathias Rasch var sat i gælds fængsel. Müller blev senere landdommer. Han blev gift med Margrethe Magdalene Heseler (1652-1706), niece af lensmanden på Hammershus og enke efter borgmester Poul Madsen Kofoed i Svaneke.

Müller boede ikke på Vallensgård, men havde en gård i Svaneke, og her besøgte kong Christian den Femte ham i 1687, efter at han havde været på Christiansø.

Foruden Vallensgård ejede Ancher Antoni Müller også Skovsholm og 22 andre gårde på Bornholm.

I 1696 ansøgte Müller kong Christian den Femte om at få Vallensgård oprettet til en adelige sædegård, men han fik afslag. Gården havde ellers 227 tdr. hartkorn indenfor 1½ mil fra Vallensgård. Familietraditionen beretter endvidere han havde honnøret ambitioner, og det var hans mål at opnå adelspatent. Efter Margrethe Magdalene Heselers død giftede Müller sig med Kathrine Frørup. Og efter hans død blev hun gift med Heinrich von Suhm.

Nuværende generation på Vallensgård er trods med mere 300 år kun den ottende. Ancher Antoni Müller overtog Vallensgård ad to gange i henholdsvis 1976 og 1983. Sammen med hustruen Lene har de en søn og en datter.

Slægten

1688 Ancher Antoni Müller.
 1716 Enken Anne Cathrine Frørup.
 1723 Poul Antoni Müller.
 1764 Herman Poulsen Müller.
 1806 Enken Birgitte Elizabeth Witte.
 1842 Jørgen Peter Müller.
 1874 Johannes Georg Müller.
 1904 Anton Valdemar Laurentius Müller.
 1950 Poul Ancher Müller
 1976/1983 Ancher Antoni Müller.

Bygninger

Hovedbygningen blev bygget i 1880 og udlængerne er opført efter brand i 1938.

Driften

Med 356 tdr. land var og er Vallensgård den største gård på Bornholm. Den er ikke længere det største landbrug, men

driften omfatter to gårde med 250 ha, hvoraf 150 ha er ager. Her dyrkes traditionel planteavl med raps frø og korn.

Skovsholm

Skovsholm tilhørte i 1572 den bornholmske adelslægt Uf ved Peder Mogensen Uf. I 1600 arvede Christen Clausen Kjølner Skovsholm efter morbroderen. Han blev senere landdommer og døde i 1628, hvor efter broderen Jacob Clausen Kjølner blev besidder af gården. Han døde allerede i 1632 og enken, den pommerske adelsdame Maria von Rahde bragte den til sin anden mand, kaptajn Jacob Maccabæus. Han landsforvistes i 1646 på grund af sin holdning til Brømsbrofreden året før. Han benådedes dog i 1650 og døde i 1664 på Skovsholm, men da havde han overdraget gården til sønnerne Christian og Jacob Maccabæus, hvor Christian allerede i 1662 blev eneejer.

Christian Maccabæus døde stærkt forgældet i 1688, og Skovsholm overgik til panthaveren vicelanddommer, senere landdommer Ancher Antoni Müller.

Efter hans død i 1716 overgik Skovsholm til stedsønnen, købmand i Neksø, Peder Kofoed.

Peder Kofoed døde i 1717 og Skovsholm tilfaldt enken, og efter hende fulgte sønnen Johan Christopher Pedersen Kofoed De nye ejer var 8 år gammel, da han 1720 overtog gården. Hans formynder pantsatte gården til Peter Hansen Splitz, som i 1732 giftede sig med ejerens søster, Magdalene Margrethe Kofoed, og derefter overtog han gården.

Peter Hansen Splitz (1698-1762) og hustru Magdalene Margrethe Kofoed (1710-1752). valgte slægtsnavnet Kofoed. Deres søn Poul Kofoed (1748-1796) overtog Skovsholm i 1762, og siden er gården gået fra fader til søn i lige linie.

Nuværende ejer, Niels Kofoed, er 11 generation, han er gift med Annemarie og de har tre sønner og en datter.

Slægten

1716 Peder Kofoed.
 1717 Enken.
 1729 Johan Christopher Pedersen Kofoed.
 1732 Peter Hansen Splitz gift med Magdalene Margrethe Kofoed.
 1762 Poul Kofoed.
 1796 Enken Anna Kathrine Hopp.
 1798 Hans Jørgen Kofoed.



Skovsholm

1816 Poul Ancher Kofoed.
 1842 Enken.
 1853 Poul Vilhelm Julius Kofoed.
 1885 Hans Christian Frederik Vilhelm Kofoed.
 1916 Kristien Nicolai Kofoed.
 1952 Erik Kofoed.
 1977/1984 Niels Kofoed.

Nuværende ejer af Skovsholm er gift med Anne Marie og de har tre sønner.

Bygninger

Efter overtagelsen i 1732 opførte Peter Hansen Splitz en helt ny gård. I 1879 nedbrændte Skovsholm, hvorefter de nuværende bygninger blev opført. Hovedbygningen er opført af røde teglsten, som blev brændt på et teglværk tæt ved gården. På en gavl ud mod gårdspladsen ses initialerne MK og IK samt årstallet 1879. Initialerne står for Margrethe Kofoed og Julius Kofoed.

Driften

I 1960 var tilliggendet 134 tdr. land fordelt på 93 tdr. land ager og 35 tdr. land skov. Det år blev kørerne sat ud og der indrettedes stald til 25 søer.

Nu ejer Niels Kofoed 3 gårde med i alt 305 ha foruden 40 ha i forpagtning. Der er 250 ha i drift, som suppleres med 200 ha, der er omfattet af en gylleaftale.

Er dyrkes spinatfrø, bladbeder, rajgræs, hvidkløver, byg og hvede. Skovdriften omfatter 20 ha med juletræer og så er der noget løvskov.

På Skovsholm er 550 søer, og på Skadegård i Østermarie er slagtesvinene, hvoraf der produceres 15.000 om året.

Hammersholm

Hammersholm eller som den tidligere kaldtes "Slotsvængegården", er en anden type herregård, for ligesom alle andre avlsgårde til de kongelige slotte fik den status som hovedgård.

Slotsvangens avlsjorder blev i 1663 skilt ud fra Hammershus og overladt kommandanten i fæste. I 1681 afløstes bøndernes hoveri til gården, og jorden bortfæstedes til vicekommandanten på slottet. I 1699 overtog sandvigborgeren Jon Jørgensen fæstet, og i 1714 fulgte Niels Hansen. Hidtil havde ladebygningerne ligget i den ydre slotsgård godt beskyttet af fæstningsmuren, men i 1725 fik Niels Hansen tilladelse til overdrage fæstet til svigersønnen Vevst Jensen Schou, der opførte en ny gård udenfor slottet. Det blev en firelænget gård, hvoraf der stadig ses hovedbygningen og to længer.

Ved salget af kronens gårde i 1744 blev Hammersholm købt af Vevst Jensen Schou. Siden har gården været meget i handelen, og der blev solgt en del jord fra. I 1905 blev gården købt af Jørgen Grønbech, der i 1908 overlod den til svigersønnen H. C. Sommer, hvis søn, H. J. Sommer blev tredje generation. Han solgte Hammersholm til staten med fortsatte som forpagter. I 1980 gik Jørgen Sommer ind i forpagtningen, og han driver de resterende dele af den gamle slots ladegård med kødkvæg på økologisk vis.

Forpagtningen omfatter 152 ha, hvoraf 45 ha er ager, resten ligger med vedvarende græs. Med udgangen af januar 2006 ophører forpagtningen, og Jørgen Sommer ved endnu ikke, hvad der så skal ske med gården.

OGN

Hammersholm



H. C. Andersen og det lokale Danmark

Af dr. phil. Erik Helmer Pedersen, formand for Dansk Lokalhistorisk Foreninger.

I sidste nr. af *Slægtsgården* har redaktør Ole G. Nielsen vist min organisation Dansk lokalhistorisk Forening, DLF den venlighed at skrive en venlig holdt og perspektivrig anmeldelse af mit bidrag til vort fælles arbejde, bogen *Andersen og Danmarkshistorien. Tiden 1830 – ca. 1860 som en digter oplevede den*. I dette bidrag på 114 sider har jeg søgt at læse H. C. Andersen rent historisk som en digter, der brænder efter at give sit bidrag til Danmarkshistorien i form af en kulturkrønike med sig selv som centrum. Som følge af en voksende landbrugseksport og en efterfølgende modernisering af byerhvervene voksede Danmarks sig rigt i hans tid. Det ville han på ingen måde underkende betydningen af, men følte ikke desto mindre, at den materielle og sociale historie skulle følges op af en kulturel. Derimod har redaktøren ikke ofret bogens anden halvdel særlig opmærksomhed. Det vil jeg i al beskedenhed søge at råde bod på, da den belyser det intrikate samspil mellem Andersen og det danske land. Nok havde digtere før ham rejst rundt i Danmark, men ingen på Andersens tid var så dybt fortrolig med landet vest for Valby Bakke som han. Naturligvis var hovedstaden hans base, det var nu engang landets hovedstad, og her boede de mennesker, som inden for kulturlivets forskellige felter betød noget og som kunne gavne Andersens sag.

På mange områder bød livet i hovedstaden ham imidlertid imod. Han hadede den københavnske sladder og dens presse. Andersen elskede at blive omtalt, men kun i positiv bemærkelse. De mange nærgående skildringer af hans noget excentriske gøren og laden var han helst foruden, hvad man godt forstår. I denne situation bød mange hans herregårdsophold og hans rejser rundt om i landet ham en kærkommen afveksling. Han samlede om nogen på indtryk og oplevelser og havde et utroligt skarpt øre for de over- og undertoner, der lå gemt i en social situation. Hans aldrig hvilende fantasi opstuede en sand vrimmel af indtryk, hvoraf de bedst egnede senere blev brugt som råstof for hans digtning.

Det er her, de fem foreningsbidrag kommer ind i billedet. Rent geografisk strækker de sig fra Fredensborg over Værløse og Sorø på Sjælland, til Ullerslev på Fyn og til Løkken i Nordjylland. Da deltagelsen i vort fælles Andersenprojekt naturligvis var frivillig, er de fem områder (foreninger) alene udtryk for det mulige i arbejdssituationen, ikke det optimalt ønskelige. Ikke desto mindre repræsenterer hver enkelt lokalitet noget specielt ved Andersens færden rundt om i landet. Fredensborg med sin kunstnerkoloni er på mange måder et naturskønt modstykke til teatrets København. Her er ingen plads for københavnsk sladder. I det landlege Værløse spiller teaterlivet stadig en rolle, fordi skildringen her afdækker, hvorledes Andersen bruger et middagsselskab

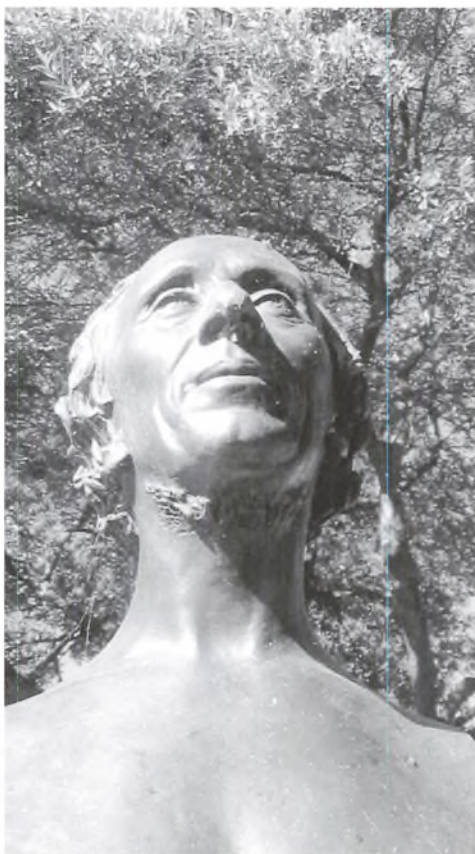
på en lystejeendom ved Furesøen 1842 til at gøde egne interesser. I forlængelse heraf inviteres læseren på en Andersen-køretur rundt i det smukke område på grænsen mellem det naturgivne og opdyrkede Nordsjælland. Når vi kommer til Sorø, tæt bundet sammen med nok en Andersenby, Korsør - kan vi næsten se skyggebilleder for os af digterens hyppige besøg i den ældgamle kulturby. Her boede den ældre digterkollega B. S. Ingemann, og mødet med den hensynsfulde og milde Sorødigter har betydet såre meget for den følsomme og ret nærtagende Andersen. Her afdækkes også hans voksende betydning som en kulturpersonlighed, hvis ros eller dadel kunne betyde ganske meget for en bys eller et områdes anseelse. Efter at have passeret Store Bælt i selskab med en

søsyg digter kommer vi gennem Ullerslev på vej mod fødebyen Odense. Denne vejstrækning var ham ærlig talt noget kedsommelig, men dagliglivets gråzone inspirerede ham ofte til litterære mesterværker. Og i hvert fald demonstrerer en større landsby som Ullerslev på godt og ondt den udvikling, Danmark undergik på hans tid. Fattigdommen i dens bogførte skikkelse er en uadskillelig del af H. C. Andersens tid, og det viser Ullerslev-historien på sort og hvidt. Når vor rejse rundt i Danmark i H. C. Andersens selskab slutter i det nordjyske Løkken, formår den medlevende skildring at holde trit med Andersen i hans ilsomme færd ned til stranden med dens udblik ud over det urolige og alligevel sært tiltrækkende Vesterhav. Den evige rejsende H. C. Andersen er her fastholdt i et billede af høj og foroverbøjet skikkelse, der som fortabt i sin udlængsel alligevel har begge ben forsvarligt plantet på det tørre. I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme.

H. C. Andersen var altid under opbrud, og gjaldt rejsemålet ikke det store udland, var der altid en dansk lokalitet at fortabe sig i. De fem foreninger har hver på sin måde fulgt ham et stykke

ad vejen og givet deres bud på, hvorledes man kan aflure ham de indtryk, han fik eller må have fået på sin færd. Han blev med tiden et uundværligt, sammenføjende element i det samtidshistoriske billede, der efterhånden dannede sig af et Danmark under hastig omdannelse til et moderne samfund med dampskibe, jernbaner, telegraf og alt det dér. Andersen opfattede sin rolle heri som en seer, en skjald, der ikke tilbød sine landsmænd et naturtro billede af en historisk omdannelsesproces, men som i stedet gennem sin suveræne digterkunst lagde nogle skygge- og dybdevirkninger ind heri, som gjorde det til det Danmark, vi alle holder af. Ved at læse *Andersen og Danmarkshistorien* som en helhed slås portene op for et Danmark, hvor Andersens liv og virke er vævet ubrydeligt sammen med den faktiske udvikling øst og vest for Valby Bakke.

PS. Bogen kan købes på Værløse Museum til en pris af 200 kr. Adressen er Mosegården, Skovgårds allé 37, 3500 Værløse, tlf. 44 48 00 70, e-mail info@vaerloesemuseum.dk



Slægtsgårdsforeningens rejse til Irland

48 medlemmer var taget på årets slægtsgårdsrejse til Irland i dagene fra 17. til 23. juli.

I Dublin blev vi modtaget af vores guide, Dolores Bruun. Hun er født i Irland, men har boet 30 år i Danmark. Dolores Bruun var topprofessionel. Hun sørgede for alt og alle, og hun fortalte om Irland, om det vi skulle se og om det vi så undervejs. Vi blev hurtigt klar over, at det er det som Dolores Bruun ikke ved om Irland, der er værd at vide, og turens succes skyldes hendes dygtighed.

Vores irske chauffør, Paddy, skal også nævnes, for hans sikre kørsel på de smalle og snoede veje, var med til at gøre turen til den gode oplevelse.

Det negative

Det skal dog være klart for alle, at vi ikke helt fik det program, som vi var stillet i udsigt. Vores arrangør, Inge Mols Rejser, havde tilsendt guiden et andet program, end det som vi havde tilmeldt os efter. Der var også lavet plat på overnatningerne. Vi boede ikke i Galway, men 30 km længere mod vest. Så vi fik ikke set Irlands fjerde største by med den forholdsvis nye katolske domkirke, der er opført i klassiske irsk stil. Det hotel vi blev indkvarteret på var dog helt udmærket. Pæne værelser, god mad og venlig betjening. Tilmed var der en hyggelig pub.

Værre var det senere på turen, da 10 personer blev sendt udenfor hotellet i nogle alt andet en luksuriøse lejligheder, der slet ikke svarede til den standard, som der var beskrevet i turtilbuddet.

Endelig var der problemer med hjemturen, da der ikke var plads i flyet til alle. To par måtte tage en overnatning mere på et golfhotel udenfor Dublin.

Turen

Irland kaldes Den grønne Ø, og det var vi ikke spor i tvivl om. Så snart vi havde forladt lufthavnen ved Dublin for at køre vestud mod Galway, bemærkede vi så mange træer og buske langs med vejen, at det ind imellem var vanskeligt at se landskabet, men landskabet er meget smukt, og det er ikke ødelagt af vindmøller. Irlænderne har ikke miljøgifter, for det er et samfund, hvor skatterne ikke er så høje, og de anser enhver miljøgift som det, det reelt er, nemlig en ekstra skat.

Det første vi så i Irland var et whiskey distillery. Det gamle John Lockes destilleri i Kelbeggan, der er Irlands ældste bevarede, producerer ikke længere sine livgivende produkter, men er indrettet til museum og restaurant. Vi begyndte med frokosten, der i Irland består af suppe og sandwich, hvorefter vi blev vist rundt i den gamle fabrik, og besøget sluttede med de eftertragtede smagsprøver. John Lockes mærker fremstilles på moderne destillerier, og det er heldigt, for det var meget mere interessant at se den gamle fabrik med trækar end et moderne røranlæg. Tilmed var smagsprøverne gode.

Gennem det grønne landskab med mængder af græssende kvæg, nåede vi til det meget gamle klosterkompleks Clonmacnoise ved floden Shannon. Her ses en blanding af keltisk og tidlig katolsk byggeskik. Bl. a. var her bevaret to runde keltiske vagttårne, hvorfra munkene kunne overskue omegnen. Der var også keltiske kors, en interessant blanding af keltisk soltegn og kristent kors. Det er irsk historie på højt niveau.

Turen fortsatte udenom Galway til et godt hotel i Oughterad – men 30 km fra Galway. Her boede vi to nætter.

Her oplevede vi den irske Pubkultur. Ierne drikker deres alkohol i pubberne. Det lokale fadøl er godt øl, der både i smag og styrke hæver sig højt over traditionelle danske fadøl.

En eller to lokale musikere underholder, og har gæsterne lyst til at synge en sang, så gør de det, og der er opmærksomhed, når der er kunst i lokalet. Sådan en aften er en meget stor oplevelse, for stemningen er medrivende.



"Bjergbonden" Tom Joyce med en af sine prægtige væddere.

Turens **anden dag** var henlagt til halvøen Connemara, hvor vi besøgte Irlands vestligste by Clifden. Vi besøgte en irsk bjergbonde, der drivet et sparsomt landbrug med 60 køer og 500 får. Hans tyr hedder "Mr. Clinton", fordi landmanden satte pris på den rigtige Mr. Clinton. I dette område taler man ikke om dyr pr. ha med om ha pr. dyr. Og landmanden betragtede sig selv mere som naturforvalter end som farmer. Han fortalte også om sit liv og familie, hvor mange har været i Amerika eller blevet i Amerika, og husk, der bor flere ireere i Amerika end i Irland.

På marken er en stendysse, og for 5.000 år siden, da den blev bygget, konstruerede stenalderfolket den således, at solens stråler ved årets korteste og længste dag kan passere gennem indgange og oplyse bagvæggen.

Vi fortsatte til klosteret Kylemore Abbey. Dette slotslignende byggeri fra midten af 1800-tallet var opført ved en sø og lå meget naturskønt. Ikke langt fra slottet lå den yndigste lille kirke, rejst til minde om bygherrens hustru. Nu er slottet indrettet til nonnekloster, men der er adgang til de flotte stuer og sale. Efter besøget ved slottet og kirken kunne vi tage en lokalbus, der kørte mellem slottet og haven. En traditionel engelsk herregårdshave, der var ved at blive retableret, og det var en flot oplevelse.

I Vestirland så vi langs vejene fuchsia og rhododendronhække. Her er vejret surt og planterne stortrives som ukrudt.

På hotellet skulle man selv sammensætte sin middag ved at vælge mellem 5 forretter, 5 hovedretter og 3 desserter. Denne aften var der bl. a. irsk stuvning, og den faldt i manges smag. Det morsomme var, at man får sit kød eller fisk på en tallerken med sovs, men kartofler og grønsager er det samme til alle retter, selv os, der skulle have den sammenkogte ret, fik vor part af kartofler og grønsager.

Den **tredje dag** bød på store naturoplevelser. Det guld og bakkede kalkstensområde Burren og derefter den barske



Rejseselskabet fotograferet foran staldanlægget på det nationale irske "vallakstutteri".

klippebjerg ved Cliffs of Moher, hvor klipperne hæver sig 200 lodret op af Atlanterhavet.

Vi fortsatte sydpå og sejlede over Irlands største flod, Shannon. Dagens tillægsgevinst var byen Listowel, hvor vi fik lejlighed til at se den katolske kirke. Kirken er opført i 1829, det år irlænderne fik ret til igen at være katolikker. England havde fra tidlig middelalderen inddraget Irland, og efter Henrik den Ottendes reformation, måtte irlænderne tilhøre den anglikanske kirke. Det blev kriminelt at være katolik i den engelske konges riger. Men som et led i den irske frihedskamp, fik irlænderne i 1829 ret til at dyrke deres gamle tro. Det irske flag er grønt, hvidt og orange. Det grønne er foreningen med keltisk og katolsk. Det orange symboliserer den protestantiske kirke og det hvide er det der holder de to grupper sammen.

Et symbol, der ofte ses i Irland, er trekløveret. Det er fra oldkirkens tid blevet betragtet som et treenhedsymbol. Trekløveret bæres hyppigt som halssmykke, men er også det nationale mærke for turismen.

Vi kom til Tralee, hvor vi skulle bo. Det var her 8 deltagere foruden guide og chauffør blev fordrevet til nogle usle lejligheder. (Bladets udsendte var blandt ofrene!) Heldigvis lykkedes det at få kontakt til rejsearrangør Inge Mols, der efter en tid fik skaffet hotelværelser, der svarede til det niveau, som der var betalt for. Vi boede her i tre dage. Middagen spiste vi sammen på det hotel, hvor vi alle skulle have boet, men jeg tror nok, at vi der var flyttet ud, havde en bedre pub. Alene tilberedningen af Irsk Kaffe, var et interessant studium.

Den **fjerde dag** så vi halvøen Kerry, der er en stor naturoplevelse. Det første stop var mest af sanitære hensyn, men det var ved "The Red Fox Inn", hvor de solgte irsk kaffe for 1/2 Euro, den var også derefter. Ved siden af beværtningen var "Kerry Bog Village Museum", en betagende lille fri-landsmuseum med gamle irske huse. Der var tændt op i de åbne ildsteder med den traditionelle irsk tørv, så der virkede levende. Og vi sluttede med et besøg på Muchcross House, en hovedbygning fra midten af 1800-tallet, men lidt senere ombygget til et slotslignende anlæg, da dronning Victoria havde meldt sit besøg. Vi blev vist rundt i det interessante hus af Dolores Bruun, der her kunne udfolde sin store kulturhistoriske indsigt.

Efter middagen gik vi i teatret. I Tralee er det nationale irske folketeater - Siamsa Tire. Siamsa betyder på gælisk musik og dans. Vi så en forestilling med irsk musik, sang og dans. Det var en stemningsfuld oplevelse, der bekræftede livsglæden.

Den **femte dag** så vi halvøen Dingle, hvor der er meget bevaret af den gamle keltiske/gæliske kultur. Vi så fra en parkeringsplads ned over en ruin af en fæstning, vi så nedlagte landsbyer opført i tørmur, hvor husene nærmest lignede bikuber. Vi så det gamle pilgrimskapel "Gallarus Orato-

ry", en meget lille kirke, nærmest et bedehus, der er opført i meget tidlig kristen tid i den keltiske stil. Vi fortsatte til ruinen af en meget gammel kirke med keltiske gravsten.

Vejene er smalle, og for at afhjælpe den megen turisttrafik, kører man på Dinglehalvøen med uret, medens man på Kerryhalvøen kører mod uret.

Den **sjette dag** rettede vi blikket mod Dublin. Vi gjorde et kort stop i Tipperary, byen vi alle kender fra en kabarettise. Men sangen har ikke mere at gøre med byen end Amanda har med Kerteminde!

Vi kørte forbi byen Cashel, der gennem 1500 år har været symbolet på storhed og magt. Højt over byen ligger ruinen af en katedral, som vi ikke fik set på nærmere hold, for vi skulle videre til det nationale irske stutteri for fuldblodsheste. Vi begyndte i stutteriets restaurant med oksegyryde! Der var en meget stor kiosk, en irsk have og en japansk have. Og så fulgte rundvisningen på stutteriet.

Det første vi så var to Fallabellaheste med føl. Det er den minihest, som fremavledes til at gå i minegangene. Charmende dyr, men ikke meget væddeløbshest. Derefter passerede vi en række folde med fedekvæg, nogle skulle jo afgræsse arealerne. De første egentlige væddeløbsheste vi så på stutteriet var to vallakker. Det undrede os, for en vallak kan kun blive onkel, så deres anvendelig på et stutteri var genstand for megen undren. Guiden fortalte med stolthed, at de var udtjente væddeløbsheste, der nød deres otium her. Endelig så vi en hingst, der var højt værdsat.

Efter en tur rundt til staldene, kunne vi kikke på hestemuseet. Vi slap vel derfra og følte det som turens nitte.

Sidst på eftermiddagen nåede vi til Dublin, hvor vi i tæt trafik kom til byens centrum, hvor vi skulle bo. Dolores Bruun fortalte om al det vi kunne se fra bussen, så dagen sluttede trods alt med indhold.

Efter middagen benyttede mange muligheden for at se lidt på byen, hvor der bor 1.600.000 mennesker. Når man gik på gaden følte det, som de alle sammen var ude for at nyde den lune sommeraften. Det er overvejende unge mennesker, som holder gang i hovedstadens værtshusvarter. Men kl. 23.30 lukker pubberne.

Den **syvende dag** var til fri disposition, og vi var alle ude for at se på byen og dens seværdigheder. Kl. 15.30 samledes vi ved hotellet for at tage bussen til lufthavnen.

En af deltagerne var snublet på gaden, havde fået hul på næseryggen og var blevet udstyret et blålt plaster. En af rejseselskabets mere respektløse deltagere troede, at det var ølglaset, der havde slidt hul!

At forlade Irland er en oplevelse. I lufthavnen skulle vi lægge alt - også sko og livrem, og alt blev gennemlyst og vi måtte her som i Kastrup gennem en metaldetektor. Man er meget opmærksom på de rejsendes sikkerhed, for endnu da vi tog hjem den 23. juni så man IRAs trussel som en realitet. Det var her to ægtepar blev hængt af holdet, da flyet var overbooket.

Vi kom alle godt hjem også de fire, der fik en dag mere. Tilbage står erindringen af en stor rejseoplevelse, der netop blev så god, fordi vi havde Dolores Bruun til at lede og vejlede os.



Kapellet – Gallarus Oratory. Det lille kapel måler 5 x 8 meter og er 5 meter højt. Det er opført i 700-tallet. Det er bygget i gammel keltisk stil af tørmur, men det er vandtæt.

OGN

NYT FRA KREDSENE

Nordsjællandskredsen

Sommerudflugten den 19. juni, havde samlet 24 medlemmer. Først besøgte vi Benzonsdal ved Ishøj, hvor kammerherre Vincens baron Lerche og kammerherreinde Helle baronesse Lerche fortalte om godsets drift og viste rundt i den interessante hovedbygning

Derefter besøgte vi Roskilde Kloster, hvor vi blev vist rundt i klosterets hovedbygning, der bl. a. rummer en af de fornemste stuer fra barokkens tid.

Frokosten var henlagt til Svogerslev Kro og dagen sluttede med eftermiddagskaffe på Maglehøjgård i Hamrebakker.

Signe Jensen

Sjælland Syd

Den 28. juni kl. 13.00 mødtes godt 80 medlemmer op ved Heerings fabrik i Dalby, hvor vi blev vist rundt på fabrikken. Vi så også museet med en enestående samling af flasker og glas. Besøget afsluttedes med smagsprøver - Gl. Dansk og Peter Heering. Kl. 15.00 samledes vi på Brogård i landsbyen Høsten, hvor vi drak kaffen i haven. Derefter besøgte vi nabogården Højlandsgård, hvor Jørgen Hansen har 60 malkekøer foruden opdræt. Vi gik tilbage til Brogård, hvor vi så os omkring. Denne gård er ren planteavl. Ejeren, Jørgen Egede Johannessen er medlem af Storstrøms Amtsråd og Rønnede kommunalbestyrelse, hvor han er medlem af økonomiudvalget og formand for social- og sundhedsudvalget. Vi samledes i haven og spiste den medbragte mad, hvorefter Orla Horn og Keld Jensen fra Lokalhistorisk interessegruppe i Dalby fortalte om Høsten og Brogård. Dette blev suppleret med de nyere forhold af de to ejere.

(Indlægget om Brogård er gengivet side 5).

Arrangementet sluttede med at formanden, Ole Krogh Jensen, overrakte de to værter hver et slægtsgårdsdiplom.

Den 26. juli havde kredsen sin anden udflugt. Vi samledes på Beldringe gods, hvor godsejer E. Dissing havde åbnet hovedbygningen for os. Han var dog ikke tilstede, men inspektørens hustru tog imod og fortalte. Vi så den gennemrestaurerede hovedbygning fra 1561 fra kælder til loft.

Eftermiddagskaffen nød vi en tidligere grusgrav ved Ugledige, som er omdannet til rekreativt område, hvor der om sommeren opføres friluftsspil. Her lå tidlige et tingsted, og ikke langt fra pladsen lå det rettersted, hvor bl. a. de 11 "oprørere" fra Bækkeskov - og senere "Balle Lars" - blev henrettet. Vi fortsatte til Udby Præstegård, hvor der var rundvisning i Grundtvigs Mindestuer og Udby kirke.

Dorrit Røtting, der er kustode i Grundtvigs mindestuer, fortalte meget levende om Grundtvig. Dagen slutter med besøg hos Dorrit og Hans Thyge Røtting på slægtsgården Røttinggård i Teglstrup, hvor vi spiste den medbragte mad i gårdens lade, for her var plads til de mere end 80 fremmødte. Vi hørte om gårdens historie og så os omkring. Bl. a. vakte Dorrits store dukkehus og Hans Thyges samling af gamle traktorer megen opmærksomhed.

Kredsformand Ole Krogh Jensen sluttede dagen og overrakte værtsparet et slægtsgårdsdiplom.

Solvejg Holtet-Kristiansen.

Vestsjællandskredsen

Efterårsudflugten afholdes torsdag, den 25. august, hvor vi kl. 13.00 mødes på Borreby ved Skælskør. Kammerherreinde Loa Castenschiold fortæller om herreborgen, der blev opført i 1550'erne af kansler Johan Friis. Borreby gods har været i slægten Castenschiolds eje siden 1783. Vi ser det enestående rococokapel og riddersalen.

Derefter besøger vi RGS 90 på Stignæs. RGS 90 står for Råstof og Genanvendelse Selskabet af 1990. Det er et interessant miljøanlæg.

Tilmelding til Vagn Juel Jørgensen senest den 20. august 58 18 61 11 bedst mellem 9.30 - 10.00

Sommerudflugten den 2. juni gik til Fyn, hvor man først besøgte det familieejede bryggeri i Refsvindinge. Der blev tid til et besøg på Hestehavegård, hvor man i gårdens butik købte russisk rødvin i 10 literskartoner. På Ørbækklunde tog godsejer Lars-Haagen Lange imod, fortalte og viste rundt i hovedbygning, avlsgård og park. Dagen sluttede på Østergård i Allesø, som er økonomi- og erhvervsminister Bendt Bendtsens slægtsgårds. Ministeren var på rejse, men fru Kirsten Bendtsen tog imod og fortalte om gården og slægten. Der blev tid til en tur i haven, og vi så familiens besætning af fedekvæg.

Udflugten sluttede med middag på Bogense Hotel.

Vagn Juel Jørgensen

Fynskredsen

Omkring 100 medlemmer deltog i sommerudflugten den 28. juni, hvor vi besøgte Niels Henrik Ove, Ditlevdal Bisonfarm, ved Morud. Vi kører rundt på farmen i prærievogn og fik fortalt om dyrene. Derefter serveres bisonbøf. Om eftermiddagen besøger vi Kirsten og Bendt Bendtsen, Østergård, i Allesø ved Odense. Økonomi- og erhvervsministeren var ikke hjemme, men fru, Kirsten Bendtsen, tog sig gæstfrit af os og serverede kaffe.

Mogens Andersen

Århus Amtskreds

Generalforsamling afholdes torsdag, den 27. oktober kl. 19.00 i "De gamle Stald" på Gammel Estrup, Randersvej 4, 8963 Auning. Først vil cand. jur. Elisabeth Hartlev og advokat Lars Mejlvang fortælle om offentlige myndigheders adgang til vore hjem og virksomheder, offentlig adgang til private områder og hegnsloven samt oprettelse af testamenter. Derefter afvikles den ordinære generalforsamling.

Den 1. juli deltog Slægtsgårdsforeningen i proprietær Ove Porses 50 års jubilæum på Fredenslund, ved Allingåbro som markeres med et driftsbesøg. Vi samledes kl. 14.00 på Fredenslund, hvorefter vi gik en tur gennem staldene og maskinhuset. Derefter afsløredes en slægtssten og formanden for Dansk Slægtsgårdsarkiv, Henry Slemming, holdt jubilæumstalen. Derefter var der indbudt til kaffebord. Ikke alene slægtsgårdsforeningens medlemmer, men også slægt og venner var mødt frem.

Derefter kørte vi til stendysserne ved Tustrup, hvor Inge Lis Ladefoged fortalte om de meget interessante minder fra ældre bondestenalder.

Jubilæet på Fredenslund er omtalt på side 4.

Anne Lis Ladefoged

Midtjysk kreds

Kredsen afholder sit efterårsmøde mandag, den 7. november kl. 19.30 på Morsø Landbrugsskole. For et par år siden fusionerede Morsø Landbrugsskole med Nordvestjysk Uddannelsescenter i Thisted (tidligere Teknisk Skole og AMU-center). Det betyder, at Morsø Landbrugsskole, der fortsat tilbyder den traditionelle landmandsuddannelse, i dag også kan tilbyde en lang række relaterede uddannelser. Forstander Carsten Christensen viser rundt, og ved kaffen bliver der mulighed for diskussioner vedrørende den moderne form for landbrugsskoleledelse.

Lørdag den 9. juni var der arrangeret besøg på Thorsø Miljø & Biogas, hvor der var foredrag og rundvisning ved pens. læge Viggo Bjørn. Anlægget ejes af omkring 70 landmænd i et andelsselskab, der blev stiftet i 1991. Viggo Bjørn har fra begyndelsen været interesseret i det påtænkte anlæg og havde en væsentlig indflydelse i at få projektet i gang. Miljø- og Biogasanlægget kom til at koste 30 mill. kr., heraf fik man 7 mill. af staten, og restbeløbet blev finansieret ved et lån, som Hvorslev Kommune garanterede for. Lånet afskrives nu over en 20 års periode.

Thorsø Miljø & Biogas omdanner husdyrgødning, industriaffald fra henholdsvis slagterier og fødevarerindustri og spildevandsslam til biogas gennem et sindrigt forhygiejniserings- og udrådningsanlæg. Processen er meget kompliceret, og den blev omhyggeligt beskrevet af Viggo Bjørn, dels med lysbilleder i en foredragssal, og senere ved besøg til de forskellige bygninger, hvor den foregår.

Man modtager daglig 300 tons affald, fordelt på 75 % gylle og 25 % industriaffald, og det svarer til en daglig produktion af 12.000 m³ metan. Biogassen pumpes via en 4 km lang ledning til kraftvarmeværket i Thorsø, og man regner med, at biogassen sørger for el til 2200 husstande samt varme til 300 husstande årligt.

Sikkert fordi det denne dag var nærmest tropisk varmt, mødte der desværre kun få medlemmer frem til Viggo Bjørns interessante foredrag og rundvisning.

Derefter blev der serveret kaffe i Thorsø Pavillon, og vi sluttede med generalforsamling. Som nyt bestyrelsesmedlem valgtes Kristen Mads Elgaard, Kærsgårdsholm, idet Peter Larsen St. Engeborg ønskede at udtræde efter at have siddet i bestyrelsen i en menneskealder.

E. Overby.

Bornholmskredsen



Tirsdag den 14. juni havde kredsen indbudt til sommermøde med generalforsamling på restaurant Bolsterbjerg i Almindingen. Mødet var omtalt i Slægtsgården nr. 376, og aftenens foredrag om hovedgårde på Bornholm er i redigeret form gengivet på side 6 i denne udgave.

Ved sommermødet var kredsen to tidligere formænd også tilstede, og på billedet ses fra venstre: Mogens Frigaard, nuværende formand, Aage Tolstrup, formand fra 1984 til 1990 og Poul Ancher Hansen formand fra 1990 til 1999.

OGN

Vendsysselkredsen

Vores sommermøde med generalforsamling afholdes lørdag den 25. juni. Vi mødes hos Jan Ulrich, "Krogenskær", Vildmosevej 21 ved Brønderslev. Her så vi "Green Farm Energi" - biogas- og energianlæg. Anlægget tilhører to gårde, der henholdsvis tilhører Jan Ulrich og Per Pedersen.

De 25 medlemmer, der var mødt frem havde et indholdsrigt besøg, der sluttede med kaffe og generalforsamling. Kredsen tidligere formand, Poul Frederiksen, ønskede at forlade bestyrelsen og han afløstes af Anne Marie Glistrup, Ledet.

Kræn Hjortlund

Det sydlige Sønderjylland

Aftenudflugten den 28. juli til Sundeved, hvor vi samledes på Sottrup Kro, havde samlet 35 medlemmer. H. C. Clausen fortalte om sin slægtsgård "Holmbogård" i Ullerslev og om maleren C. W. Eckersberg, der var født på Sundeved. Derefter fulgte generalforsamlingen uden de store besværligheder. Landsformand for Dansk Slægtsgårdsforening, Carl Martin Christensen, havde derefter ordet, og han fortalte om landbruget før og nu.

Chr. A. Krogh.

Haderslevkredsen

Sommerudflugten afholdes den 29. juni, hvor vi besøger Dinesen Gulve/Jels Savværk. Thomas Dinesen, som er fjerde generation, tog hyggeligt imod de 40 gæster og fortalte levende om stedets historie, som er lige så stolt som dets produkter.

Jels Savværk blev grundlagt i 1898 af Hans Peter Dinesen. Han var bygmester og havde svært ved at få planker i den særlig gode kvalitet, som han ønskede, og derfor anlagde han savværket. I dag benyttes mest Douglasgran. Den kan blive op til 60 meter høj og ca. en meter i diameter Dinesen Gulve udvælger planker efter farve, årringe, knaster og harmoni. Plankerne kan leveres op til 15 m i længde og 45 cm i bredden. Firmaet leverer plankegulve til hele verden.

Efter denne aftenens oplevelse vil vi se ekstra godt efter, når vi betræder et plankegulv.

Aftenen sluttede på Jels Voldsted med kaffe, lagkage og højskolesangbogen.

En rigtig sommeraften.

Elise Jensen

Lolland-Falsterkredsen

I samarbejde med Rødby Fjords Landvindingslaug afholdt kredsen sommerudflugt i og omkring Rødby Fjord - søndag den 26. juni. Godsejer Anders N. Henriksen, Lidsø fortalte om naturprojektet på godset, og lokalformand for Danmarks Naturfredningsforening Ole Westerholt Jørgensen, fortalte om grønne korridorer langs diger, søer, kanaler og veje.

Efter kaffepausen i Restaurant Kastaniehaven i Kramnitze var der kl. 17.00 koncert med musikstuderende fra Det kgl. Musikkonservatorium i København. Koncerten afholdes på pumpestationen, og det var en meget stor oplevelse at høre de unge mennesker udfolde sig på klaver og guitar. Derefter serveres en buffet. Der var mødt et halvt hundrede medlemmer frem, og de havde en interessant dag.

Mogens Høge Hansen

Himmerlandskredsen

Tirsdag, den 28. juni kl. 19.00 mødtes vi på "Halkær Mølle-gård, hvor Preben Drastrup tog imod de 25 medlemmer og fortalte om den gamle Mølle-gård.

Det var fire søskende, der ejede møllen indtil de først i 1970'erne blev afhændet til Skov- og Naturstyrelsen. Ved overdragelsen fik søskende garanti for, at gården og det meget smukke naturområde omkring møllen blev bevaret, og samtidig gjort tilgængelig for offentligheden.

Møllen er blevet restaureret, og en del af laden er omdannet til undervisningslokaler, som bl. a. benyttes af kommunens skoler til naturfag.

Om Halkær Ådal fortalte Preben Drastrup, at samtlige lodsejere var blevet enige om frivilligt at standse pumperne her i det kommende efterår, og derved omdanne en stor del - 150 ha - af ådalen til sø og vådområde, for at mindske udledningen af gødning til Limfjorden. Lodsejerne havde indset, at ad åre ville kravet om vådområde også komme fra myndighederne, så derfor ville man hellere selv være medbestemende i en frivillig ordning. Inddragelsen af det 150 ha store areal vil uden tvivl komme fuglevildtet til gode.

På den efterfølgende generalforsamling kunne kredsformanden, A. C. Winther Hansen, se tilbage på et stille med aktivt år. Der havde kun været ét arrangement - julebowling, hvor man efter to timers bowling havde nydt en god middag. Ellers var året gået med at tilrettelægge årsmødet, som blev afholdt i Vesthimmerland, og som var meget vellykket.

Generalforsamlingen vedtog en ændring i vedtægterne, så bestyrelsen reduceredes fra 7 til 5. Der var genvalg til Svenning Bruun, medens Jørn Olesen og Niels Hjort ikke ønskede genvalg.

Aftenen sluttede med kaffebord.

Niels Holger Fischer

Ringkøbingkredsen

Ved vores sommeraftenudflugt og generalforsamling den 7. juni mødtes 30 medlemmer kl. 19.00 ved Baunekirken i Tjørring. Baunekirken er en nyere kirke med en meget speciel arkitektur. En af initiativtagerne og tidligere bestyrelsesmedlem fortalte om kirken opførelse og funktion i dag. Kirken er rund og tårnet er bygget af træ og er tragtformet. I kirkens ydersider er der samlingsrum, som bliver brugt til forskellige arrangementer. Derefter gik turen videre til Holger Østergaard, Vester Linå, ved Sunds. Stuehuset er bygget i 1896 og er nænsomt restaureret. Holger Østergaard og hans kone fortalte om oplevelsen af at få forskønnelsesprisen til stuehuset. Til sidst mødtes vi til kaffe og generalforsamling på restaurant Søgården.

Vi er ved at forberede os til årsarrangementet år 2008. Ringkøbing har haft dette arrangement en gang tidligere, hvilket var i 1965.

Jens Ulrik Tarpgaard

Ribe Amtskreds

Sommerudflugten, onsdag, den 8. juni 2005 gik i år til den nye Billund Lufthavn, hvor Anne Grethe Bendicson gav os en grundig rundvisning i lufthavnen. Bagefter var der kaffebord, og spørgelysten var stor. Det var meget interessant, og de 30 deltagere havde en rigtig god aften.

Grethe Plagborg

Vejle Amtskreds

Sommerturen den 8. juni havde samle 43 deltagere. Vi besøgte Randbøldal Museet. Hvor tidligere premierløjtnant N. M. Schaiffel-Nielsen gav en orientering om vandkraftens udnyttelse igennem tiderne på dette sted og om museets oprettelse. Museet blev åbnet i 2004.

Her drak vi kaffe, hvorefter vi kører en tur i området og så Randbøl dal, Randbøl hede og Frederikshåb også under ledelse af N. M. Schaiffel-Nielsen.

Vi spiste middag på Bredehus, herefter fortalte N.M. Schaiffel-Nielsen om kartoffeltyskerne og hele den spændende udvikling i området op gennem tiderne.

Niels Christian Jørgensen

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær:
Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv.
Tlf. 59 27 59 77

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Inger M. Hansen,
Svalevej 13,
4440 Mørkøv



POST

B

PP

DANMARK

Magasinpost

”Himmelskiven og Solvognen”

Af informationsmedarbejder Charlotte S. H. Jensen,
Nationalmuseet.

For over 100 år siden dukkede Danmarks betydeligste bronzalderklenodie – Solvognen – frem af Trundholm mose. I forbindelse med udstillingen ”Himmelskiven og Solvognen” fortæller finderens barnebarn sin historie bag fundet og ploven.

Årstallet var 1902, det var i september måned, og Frederik Villumsen var næsten lige gået i gang med dagens arbejde. Den jord, han pløjede i Trundholm mose havde aldrig før været dyrket, og ploven var specielt anskaffet til arbejdet. Den var fremstillet i Morsø, og den lokale smed fra Svinninge havde lavet de sidste tilretninger. En ny plov til arbejdet i mosen havde været absolut nødvendig. En almindelig plov med kort skær kunne ikke få furerne til at ligge pænt. Resultatet ville blive underlige bukler. Frederik Villumsens nye engplov havde langt skær og var særligt velegnet til at behandle den seje mosejord, men den var også sværere at styre.

Faren kunne havde fundet Solvognen

Frederik Villumsens i dag 83-årige sønnesøn bor stadig i Odsherred. Han er opkaldt efter bedstefaren, og har beretningerne om ploven og fundet i levende erindring. Han fortæller, at hans den gang 15-årige far kunne have været den heldige finder. Den septembertid, da arbejdet skulle i gang, havde bedstefaren stillet dagens opgaver op. Der skulle pløjes i mosen, men der skulle også hentes foderstoffer inde i Nykøbing. Hvad ville sønnen helst? Frederik Villumsens far var, sine kun 15 år til trods, rigtig dygtig med ploven. Han havde pløjet dagen før, så den afveksling, der lå i en Nykøbingtur trak mest. Drengen tog til købstaden, mens hans far gik i mosen. I den første fure, og efter ganske kort tids pløjning, dukkede noget frem af mulden. Dette ”noget” var Solvognen, og bedstefaren afmærkede stedet. Han tog sagerne med sig hjem, hvor de to yngre børn, den ca. 12-årige Valdemar og den lidt ældre Bertha, fik lov at lege lidt med den inden den blev sat væk. Senere fik børnene nye cykler for de 500,- kroner, som fundet indbragte i danefægødtgørelse.

Ikke noget at tale om

Frederik Villumsen mindes, at hans far snakkede om, at det jo kunne have været ham selv, der fandt Solvognen. Men han husker også, at faren egentlig syntes, det var retfærdigt nok, at det blev Frederik Villumsen den ældre. For han var flittig, dygtig til at pløje og dertil opsynsmand på mosen. Men ellers blev der ikke talt så meget om fundet. Frederik Villumsen fortæller, at han egentlig altid selv har haft interessen for oldtidsting. Men i hans barndom og ungdom var der ikke så mange andre, der havde lyst at snakke om den slags. Som barn gik han i Ellinge skole, og selvom den lokale lærer ofte tog børnene med på ture og forklarede om naturen, var de



ikke én eneste gang ude ved Solvognens findested. Heller ikke i 1952 – 50 året for fundet – blev der gjort noget ud af sagen, Først i 1962 blev der rejst en egentlig mindesten, og siden da synes Frederik Villumsen, at interessen for historie og oldtid er blevet stærkere.

Alligevel har Solvognsfundet sat mærke på familien, ikke mindst på Frederik Villumsen selv, der ofte har måttet svare på, om der ikke var ”noget i forbindelse med Solvognen” når han præsenterede sig. Måske havde fundet også sin del af æren for, at såvel far som bedstefar var kendte i lokalsamfundet og kunne bruges i bestyrelser for husmandsforening, andelsmejeri, indkøbsforening og sygekasse?

Gensyn med ploven

Frederik Villumsen har tidligere besøgt sin bedstefars fund på Nationalmuseet. Naturligvis vækker synet af genstanden minder om far og bedstefar, men også tanker om den fortid, der ligger endnu længere tilbage: ”Når man står der, tænker man på dem, der levede den gang og lavede den.” siger Frederik Villumsen ”For hvad er det? Det er over 3000 år siden, og hvorfor kom den i mosen? Det har jo nok været en offergave til guderne... Det står man og tænker på. Måske et offer for at få mere vand – eller sol.”

Sammen med interessen for oldtiden og Solvognen, har bedstefarens plov en særlig plads i Frederik Villumsens hjerte. Ploven blev foræret til hans far og han har selv prøvet at pløje med den, inden den kom på museum – først til Fri-landsmuseet og siden til Landbrugsmuseet på Gammel Estrup. Frederik Villumsen beretter, at han kom hjem for at hjælpe til på forældrenes ejendom i 1946 og 1947. Stedet var da på 15-20 tdr. land, men det blev ikke længe, han kom til at køre med engploven. Han kunne godt mærke, at faren var meget interesseret i at arbejde med den, og derfor fik han lov at overtage pløjningen, mens Frederik Villumsen selv tog sig af andre opgaver.

Så i Nationalmuseets udstilling ”Himmelskiven og Solvognen” glæder Frederik Villumsen sig mest af alt til at gense den gamle engplov, som gjorde det historiske fund. ”Det bliver spændende at se den igen, efter mere end et halvt århundrede” slutter han.